

Pesten is een maatschappelijk probleem. Onlangs laaide de belangstelling voor het wrede kindergedrag weer op in de media en in de Tweede Kamer. René Veenstra heeft grote verwachtingen van het Finse antipestprogramma KiVa, waar hij onderzoek naar doet.

Pesten doe je samen

FOTO: ROBIN UTRECHT / ANP FOTO

Het lobbywerk van René Veenstra bleek niet voor niets te zijn geweest: in maart dit jaar werd een plan van aanpak tegen pesten gelanceerd door staatssecretaris Sander Dekker van Onderwijs en kinderombudsman Marc Dullaert. Kern daarvan is basisscholen te verplichten om pesten onder leerlingen tegen te gaan. 'Een op de tien basisschoolleerlingen wordt gepest,' rapporteerde Dullaert. 'Dat is ontoelaatbaar.'

Er moet dus wat tegen het pesten gedaan worden, maar dan wel met een antipestmethode die zich bewezen heeft. In de huidige wildgroei aan onbewezen aanpak en program-

ma's moet gesnoeid worden. En dat is precies waarvoor Veenstra – sinds 1 mei hoogleraar Sociale ontwikkeling van jongeren – al een paar jaar pleit. Afgelopen winter nog toog Veenstra vier keer naar Den Haag, om te praten met de staatssecretaris en de kinderombudsman, maar ook met Kamerleden en belangengroepen. Veenstra lijkt nu uiteindelijk aan het langste eind te trekken, maar eerder oogstte zijn kritiek op het huidige versnipperde antipestbeleid ergernis bij sommige betrokkenen. Volgens Veenstra waren die critici echter 'mensen die hun broodwinning in gevaar zagen komen', zoals 'bureaus die weerbaarheidstrainingen

‘Al die mensen die staan te kijken verlenen status aan de pesters.’

geven en methodes gebruiken waarbij de pester aan de schandpaal wordt genageld.’ Met zo’n aanpak is hij het oneens.

Hele klas

Van de commissie die straks criteria moet opstellen voor de antipestmethodes die scholen mogen gebruiken, zal hij geen lid worden. De reden is helder. ‘Als onderzoeker van de Finse methode KiVa ben ik zelf een speler’, zegt hij. ‘Ik wil dat KiVa een van de programma’s is die goedgekeurd gaan worden.’ In 2010 kreeg Veenstra’s onderzoeksgroep een miljoen euro subsidie om op honderd scholen het van origine Finse antipestprogramma uit te testen. KiVa richt zich niet alleen op de pester of het slachtoffer, maar op de hele schoolklas. Deze lesmethode, die bestaat uit tien lessen, betreft alle leerlingen bij het probleem van pesten: de hele klas moet zich inleven, maar ook zelf nadenken over een oplossing.

De methode werd bedacht, door zijn voormalige collega Christina Salmivalli op de universiteit van Turku, waar Veenstra enkele jaren gasthoogleraar was. ‘Als je het mij vraagt is Samilvalli dé grote naam in het onderzoek naar pesten. Zij heeft veel invloedrijke studies geschreven over de mechanismen erachter en is zeven jaar geleden begonnen met de ontwikkeling van lesmateriaal voor leerkrachten. Het is een buitenkans om dat ook in Nederland in te kunnen voeren.’ De claim van de Turku-onderzoekers is dat op de Finse KiVa-scholen het pesten met veertig procent is gedaald.

Veenstra’s verwachting is dat de Finse scholen en cultuur zo lijken op de Nederlandse, dat KiVa ook in ons land succesvol zal zijn en straks op duizenden scholen gebruikt gaat worden. Om die reden wilde hij het antipestprogramma alvast zo gebruiksvriendelijk mogelijk opzetten en ook uittesten. Tussentijds heeft hij regelmatig contact met de scholen die aan zijn experiment meedoen. ‘Mijn droom was om KiVa naar Nederland te halen’, zegt hij, ‘maar mijn nachtmerrie is dat scholen die nu dit programma zijn gaan gebruiken over vier of vijf jaar weer aan iets nieuws beginnen, omdat KiVa dan helemaal verwaterd is.’

Goudmijn

In al zijn onderzoek, op basisscholen en middelbare scholen, probeert Veenstra de sociale relaties tussen de kinderen bloot te leggen. Door de leerlingen ingevulde enquêtes zijn daarbij cruciaal. ‘In die vragenlijsten zetten we alle klasgenoten op een rijtje en krijgen ze vragen als: Wie vind je leuk? Wie vind je helemaal niet leuk? Door wie word je gepest? Wie is populair? Ze mogen zoveel namen aankruisen als ze willen. Maar we kunnen ook vragen stellen als: Wie maakt vaak ruzie, wie drinkt alcohol of

wie rookt? De kracht van ons onderzoek is dat we met deze netwerkvragen de relaties in een klas in kaart brengen en hele mooie gegevens krijgen. Hiermee kunnen we echt zien waar de problemen in een groep ontstaan, waarom een klas lastig is of niet en of de populaire leerlingen al of niet de normen in een klas bepalen.’

Deze aanpak met vragenlijsten kon Veenstra gaan gebruiken dankzij het langlopende TRAILS-onderzoek van het UMCG. Bij de opstart hiervan was hij tussen 2000 en 2005 als postdoc betrokken. ‘Een goudmijn’, noemt hij de alsmar uitdijende dataset die dit project sinds 2001 oplevert. Sinds dat jaar worden 2500 jongeren van hun elfde tot hun 25ste jaar gevolgd. Hun fysieke, sociale en emotionele ontwikkeling wordt gemeten met behulp van vragenlijsten, interviews en tests. Veenstra haakt met zijn eigen onderzoek aan bij TRAILS. Niet alleen met KiVa trouwens, maar ook met zijn onderzoeksproject-SNARE, dat op twee middelbare scholen het ontstaan van risicogedrag (alcoholmisbruik, drugsgebruik, criminaliteit, spijbelen) bestudeert. Ook bij SNARE ligt de nadruk op het sociale web waarin leerlingen zich binnen de school bewegen.

Film

Veenstra is op zijn plek in de wetenschap, zegt hij. Hij houdt van de gedeelde nieuwsgierigheid op een universiteit, de alomtegenwoordige en nooit ophoudende worsteling met vraagstukken. ‘Ik kan me voorstellen dat je op andere terreinen uitgeleerd raakt. Hier niet.’ Toch had de hoogleraar naar eigen zeggen ook best filmprogrammeur kunnen worden. In Veenstra schuilt een fanatiek cultuurevreur. Hij houdt van beeldende kunst en literatuur. En in zijn werkkamer hangen film- en concertposters. Hij was dan ook 22 jaar lid van de filmclub van popzaal Vera. Pas vorig jaar pas nam hij afscheid.

Wetenschap en cultuur lopen bij Veenstra soms in elkaar over. Typerend is bijvoorbeeld dat hij zijn stelling dat pesten een groepsprobleem is, illustreert met het boek *Het lekkere van pesten* van Edward van den Vendel. De auteur beschrijft daarin de moeizame jeugd van het latere fotomodel Julian van Dalen. ‘In dat boek zit een scène waarin Julian op de middelbare school door een paar klasgenoten in een vijver gegooid wordt en dan zegt dat het tot daar aan toe was dat hij nat werd, maar dat het ergste was dat de hele school stond te kijken en te lachen. Al die mensen die staan te kijken verlenen status aan de pesters. Dat is hun rol in het verhaal. Zij moedigen het pesten eigenlijk aan en zorgen ervoor dat het nog vaak zal worden naverteld. De omstanders zijn essentieel in het gaande houden van het pesten.’

TEKST > JURGEN TIEKSTRA

FOTO SIMONE BOUWMAN

René Veenstra

(1969), getrouwd en vader van twee zoons van 8 en 14, studeerde in 1994 in Groningen af in onderwijskunde en algemene pedagogiek. Hij promoveerde in 1999 op een onderzoek naar het verschil tussen de prestaties van leerlingen op middelbare scholen. In 2008 werd hij universitair hoofd-docent. Sinds mei is hij hoogleraar Sociale ontwikkeling van jongeren bij sociologie. Hij is redacteur van het tijdschrift *Journal of Research on Adolescence*. Op 15 oktober dit jaar zal hij zijn oratie houden, over de rol van ‘de groep’ in het gedrag van jongeren. Zie ook: www.rug.nl/inbeeld. Op Twitter is Veenstra actief als @ProfVeenstra.

www.unifocus.nl

7 november 2012